

УДК 334.71:[33.02+316.4.063]

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІВЕКТОРНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

О.Є. Кузьмін, д.е.н., професор

А.М. Дідик, к.е.н.

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна

Кузьмін О.Є., Дідик А.М. Загальні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств.

У статті визначено, що полівекторні перетворення на підприємствах повинні ґрунтуватися на певних обґрунтованих засадах – принципах. Вони дають змогу забезпечити належний рівень результативності розвитку. Наголошено на важливості виокремлення пріоритетних таких принципів з-поміж усього переліку. У роботі розвинуто систематизацію загальних принципів забезпечення полівекторного розвитку підприємств, до яких віднесено такі: цілеспрямованість, гнучкість, збалансованість, оптимальність, ефективність, безперервність, декомпозиційність, часова погодженість, об'єктивність та імпульсивність розвитку. Конкретизовано змістове наповнення кожного з виокремлених принципів. Також визначені основні умови їхнього успішного застосування в умовах невизначеності середовища.

Ключові слова: машинобудування, підприємство, полівекторний розвиток, принцип, розвиток

Кузьмин О.Е., Дидик А.М. Общие принципы обеспечения поливекторных развития предприятий.

В статье определено, что поливекторных преобразования на предприятиях должны основываться на определенных обоснованных принципах - принципах. Они позволяют обеспечить надлежащий уровень результативности развития. Подчеркнута важность выделения приоритетных таких принципов среди всего перечня. В работе развит систематизацию общих принципов обеспечения поливекторных развития предприятий, к которым отнесены следующие: целеустремленность, гибкость, сбалансированность, оптимальность, эффективность, непрерывность, декомпозиционность, временная согласованность, объектность и импульсивность развития. Конкретизированы содержательное наполнение каждого из выделенных принципов. Также определены основные условия их успешного применения в условиях неопределенности среды.

Ключевые слова: машиностроение, предприятие, поливекторных развитие, принцип, развитие

Kuzmin O.Ye., Didyk A.M. Main principles of providing of multi-vector development of enterprises.

In the article there is defined that multi-vector transformations at enterprises should be based on certain reasonable foundations – principles. They give an opportunity to ensure an appropriate level of development effectiveness. There is emphasized on the importance of allocation of such priority principles within their entire list. In the work there is developed the systematization of general principles of providing of multi-vector development of enterprises, which include the following principles: goal-orientation, flexibility, balance, optimality, efficiency, continuity, decompositions, temporal consistency, objectivity and impulses of development. The content filling of each selected principle is concretized. There is also defined the basic conditions for their successful implementation in conditions of uncertainty of environment.

Keywords: engineering, enterprise, multi-vector development, principle, development

Розвиток є необхідною передумовою для кожного підприємства щодо забезпечення його функціонування та просування на певних ринках. Щодня менеджери компаній різного рівня управління ухвалюють необхідні рішення щодо забезпечення розвитку, що обумовлюється впливом різноманітних чинників та важелів, необхідністю реагування на відповідні екзогенні чи ендогенні обставини, усвідомленістю доцільності трансформацій для досягнення стратегічних та тактичних цілей. Варто зауважити, що рівень розвитку підприємства залежить від багатьох складових, а саме: внутрішнього і зовнішнього потенціалу, сприятливості середовища функціонування, ефективності системи менеджменту, компетентності керівників різних рівнів управління, конкурентоспроможності продукції тощо. При цьому вагому роль формують рушії розвитку, тобто ті причини, що активізують організаційні зміни та трансформації.

Ефективність забезпечення полівекторного розвитку підприємств багато в чому може бути досягнута завдяки врахуванню під час усіх цих процесів вихідних базових положень, які, як відомо з теорії і практики, об'єднуються поняттям «принципи». В аналізованому аспекті заслуговують на увагу не усі такі принципи, а тільки визначальні та найбільш пріоритетні. Це обумовлює актуальність, важливість і практичну спрямованість наукових досліджень у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Різні аспекти застосування соціально-економічних важелів для забезпечення полівекторного розвитку підприємств в Україні і врахування при цьому низки як загальних, так і специфічних принципів, розглянуто у значній кількості праць вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, М. Виклюка, А. Воронкової, О. Грабельської, А. Гриньова, Г. Захарчин, Г. Зиминої, О. Мельник, Й. Петровича, О. Пирог, Г. Ползікової, О. Раєвської, В. Самуляка, Р. Фещура, В. Харченка, Т. Шашкової, С. Шишковського та багатьох інших. У цій сфері відомими є напрацювання щодо сутності

полівекторного розвитку організацій, систематизації його видів, управління забезпеченням розвитку, моделювання варіантів поведінки для удосконалення використання соціально-економічних важелів тощо.

Мета статті. У відповідності до поставленої проблеми ціллю роботи є виокремлення загальних принципів забезпечення полівекторного розвитку підприємств та конкретизування їхнього змістового наповнення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Аналізування літературних джерел, а також результати попередніх досліджень авторів дають

зможу сформулювати тезу про те, що прогресивні трансформації за усіма напрямками діяльності підприємств повинні ґрунтуватись на певних обґрунтованих засадах – принципах, що дають змогу забезпечити належний рівень результативності полівекторного розвитку. Очевидно, що з практичної точки зору пріоритетне місце займають саме специфічні принципи забезпечення полівекторного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, які висвітлені й охарактеризовані у попередніх працях авторів.

Рис. 1. Специфічні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств
Джерело: Власна розробка автора

Зокрема, до них віднесено такі, як (рис. 1):

1. Єдина стратегічна спрямованість трансформацій. Не зважаючи на те, що в межах полівекторного розвитку завжди присутні домінуючі та наслідкові вектори розвитку, вони підпорядковані певній меті вищого порядку, яка визначає пріоритети стратегічного розвитку суб'єкта господарювання. Така мета може націлюватись на захоплення кардинального нового ринку, розроблення та комерціалізацію інноваційної продукції, інтеграційні процеси, зміну асортиментної політики, створення транснаціональної компанії, істотну зміну бізнес-процесів тощо. Таким чином, усі вектори розвитку за різними видами діяльності мають відповідати єдиній корпоративній стратегії та вносити свою частку у її досягнення. В межах полівекторного розвитку єдина стратегічна спрямованість трансформацій націлює організаційні зміни на системність та збалансованість, запобігаючи їх різноспрямованості.

2. Достатнє ресурсне забезпечення полівекторного розвитку. Оскільки полівекторний розвиток завжди передбачає масштабність перетворень, він потребує належного забезпечення такими ресурсами: фінансовими (власними, кредитними, залученими через інвестування, емісію акцій та облігацій); трудовими (наявністю та можливостями щодо залучення: необхідних висококваліфікованих працівників за різними видами діяльності підприємства; креативного персоналу, що здатний продукувати інноваційні стратегічно-орієнтовані рішення; працівників унікальних або рідкісних професій); технологічно-майновими (сучасними виробничими та управлінськими технологіями, необхідним обладнанням, технічними та комп'ютерними засобами, спеціалізованими програмними продуктами, будівлями, спорудами); матеріальними (необхідною сировиною, комплектуванням, запасними частинами, матеріалами, енергетичними ресурсами); інформаційними (релевантною, повною, достовірною інформацією про зовнішнє та внутрішнє середовище функціонування підприємства).

3. Моделювання полівекторного розвитку за усіма напрямками. Передбачає пропрацювання альтернативних варіантів розвитку різних сфер підприємства в умовах досягнення єдиної стратегічної мети. Цей принцип дає змогу виконати перспективну діагностику альтернативних варіантів реалізації організаційних змін з урахуванням їх змісту та масштабності.

4. Забезпечення цільового управлінського впливу. Оскільки полівекторний розвиток не може бути хаотичним чи еволюційним, він потребує належного планування, організування, мотивування та контролювання, дієвого впливу на усіх, хто задіяний в процесі реалізації сукупності організаційних змін. Таким чином, система

менеджменту підприємства також повинна вибудовуватись та підлягати реорганізаціям відповідно до стратегічної мети полівекторного розвитку. Такий розвиток передбачає тривалий процес різноспрямованих керованих поетапних та радикальних змін.

5. Використання впливу важелів на забезпечення полівекторного розвитку. Стимулювання та активізування полівекторного розвитку підприємств може здійснюватися як з внутрішнього, так і з зовнішнього середовища на основі використання важелів, тобто інструментів впливу на діяльність суб'єкта господарювання. Зазначені важелі можуть мати різноманітну змістову характеристику (соціальні, економічні, правові, інституційні, ринкові тощо) та можуть формуватись на макро-, мезо- і мікрорівнях.

6. Реагування на непрогнозовані зміни середовища функціонування. Полівекторний розвиток підприємств повинен враховувати непрогнозовані істотні зміни зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування, що можуть зумовити необхідність перегляду цілей, заходів, управлінських рішень, які стосуються трансформацій за різними видами діяльності. Тобто йдеться як про адаптування до змін середовища функціонування, так і про випередження цих змін. Цей принцип ґрунтується на засадах гнучкості, оскільки полівекторний розвиток реалізовується впродовж тривалого періоду, виникають високі ризики виникнення непередбачуваних подій та обставин, що здатні істотно вплинути на векторність розвитку та його змістове наповнення.

7. Коеволюційність перетворень. Йдеться про синхронізацію та логізацію трансформаційних змін за різними видами діяльності, етапами, заходами в межах очікуваного циклу полівекторного розвитку. Тобто, зміни за певними видами діяльності підприємства повинні відбуватись згідно загальної концепції у певній послідовності в межах декомпозиції стратегічної мети суб'єкта господарювання. Таким чином, окремі заходи повинні реалізовуватись одночасно, інші ж – послідовно, що формує набір комбінацій перетворень в межах трансформаційного циклу розвитку. Коеволюційність також передбачає, що усі попередні зміни повинні максимально сприяти наступним змінам.

8. Систематичне усунення інгібіторів розвитку. Інгібітори розвитку – це ті чинники, складові елементи підприємства, які сповільнюють або гальмують перетворення. До інгібіторів розвитку належать опір змінам, недостатній чи неефективний управлінський вплив, нестача необхідних ресурсів для здійснення змін, неврахування змін у середовищі функціонування, гальмівний вплив суб'єктів зовнішнього середовища, нормативно-правове регулювання, технологічні регламенти, втрата потенціалу суб'єкта господарювання, неузгодженість дій у процесі забезпечення

розвитку, відсутність важелів впливу тощо. Для підприємства важливо моніторити інгібітори розвитку, визначати пріоритетність їх впливу, оцінювати можливості щодо їх усунення або необхідність адаптування чи реагування.

9. Когерентність перетворень. Передбачає високий рівень узгодження змін за різними напрямками функціонування підприємства за змістовими параметрами, а також побудову технології трансформацій, яка дає змогу усі вектори розвитку поєднати у єдиному загальному векторі розвитку суб'єкта господарювання. Важливим є те, щоб система векторів розвитку за усіма істотними видами діяльності підприємства у підсумку забезпечувала очікуваний рівень кінцевої ефективності та результативності його діяльності та перехід на новий якісно-кількісний рівень. Варто зауважити, що значна кількість векторів здатна забезпечувати компенсаційний характер їх розвитку, тобто невиконання очікуваних параметрів за однією сферою може перекриватись перевиконанням планових показників за іншою сферою, що не вплине негативно на кінцеву результативність.

Разом з тим, не менш важливе завдання – врахування під час забезпечення полівекторного розвитку підприємств і загальних принципів. Слід зауважити, що проблема виокремлення загальних принципів для вирішення різноманітних економічних завдань не є новою. Так, розглядаючи принципи формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства, В. Харченко виокремлює базові принципи (гнучкість, комплексність, оптимальність, ефективність, результативність) та додаткові принципи (раціональність, відповідність, динамізм, контроль). При цьому автором вищенаведені принципи розподілено за стадіями розвитку підприємства. Так, при формуванні цілей розвитку пріоритетним є забезпечення принципів відповідності та динамізму; при безпосередньому управлінні розвитком найбільшої ваги набувають принципи гнучкості, комплексності, оптимальності, раціональності, контролю; а на етапі досягнення цілей розвитку найбільш важливими стають принципи ефективності та результативності [5].

Грабельська О.В. на підставі виконаних досліджень систематизує принципи планування розвитку підприємства, до яких зараховує такі [1]:

- результативність (вибір оптимальних цілей та стратегій, а також розроблення найкращих шляхів їх досягнення);
- системність (врахування усіх функціональних підсистем підприємства);
- всебічність (забезпечення узгодження за усіма напрямками планування розвитку підприємства);
- аналітичність (оцінювання та прогнозування фінансових і нефінансових показників);

- точність (використання достовірної інформації і максимально точно планування подальших дій щодо розвитку підприємства);
- безперервність (постійний перегляд плану розвитку на підставі зміни середовища функціонування);
- відповідність (забезпечення відповідності стратегії розвитку підприємства усім функціональним стратегіям);
- гнучкість (можливість перегляду плану розвитку).

Досліджуючи принципи теорії розвитку (систем, що розвиваються), Расвнева О.В. розподіляє їх на універсальні (відображають закономірності теорії); загальносистемні (грунтуються на загальній теорії систем, впливають із системного підходу й аналізу; описують функціонування систем); специфічні (уособлюють найважливіші моменти теорії, характеризують розвиток підприємства); принципи управління розвитком (розглядають розвиток як управлінський процес) [4]. У роботі Максимова Н.Н. детально розглянуто основні принципи інноваційної діяльності організацій у сучасних умовах [3].

На підставі аналізування теорії та практики можна виокремити загальні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств, які стосуються усіх його різновидів. Систематизовані загальні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств наведено на рис. 2:

1. Цілеспрямованість. Усі трансформації системного чи локального характеру реалізуються на підприємствах відповідно до встановлених довгострокових, середньострокових та короткострокових цілей. Відповідно, розвиток суб'єкта господарювання завжди має цільовий характер, при цьому цілі повинні бути чітко структурованими, конкретними, параметризованими, описаними у часі і просторі, закріпленими за відповідальними керівниками та структурними підрозділами.

2. Гнучкість. Зважаючи на те, що підприємства є відкритими системами та активно взаємодіють і залежать від впливу факторів зовнішнього середовища функціонування, стратегії, напрями та плани розвитку суб'єкта господарювання варто узгоджувати відповідно до істотних змін у середовищі функціонування, тобто забезпечувати певні коригувальні дії.

3. Збалансованість. Незалежно від того, на якому рівні реалізуються організаційні зміни (локальному чи загальноорганізаційному), вони повинні відповідати загальноорганізаційним цілям та потребам підприємства, а також сукупній корпоративній стратегії. Тобто елементний розвиток не повинен вступати у конфронтацію із загальноорганізаційним розвитком.

Рис. 2. Загальні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств
Джерело: Власна розробка автора

4. Оптимальність. Розвиток підприємства має відбуватись на оптимальних засадах, що передбачає врахування та співвідношення чинників часу, витрат, ризиків, досягнутих результатів. Йдеться про те, що при плануванні власного розвитку кожна компанія повинна проаналізувати усі можливі альтернативні варіанти та обрати найбільш прийнятний за сукупністю встановлених критеріїв чи ресурсних обмежень

5. Ефективність. Розвиток підприємства повинен передбачати покращення його кількісних та якісних параметрів, а усі трансформації повинні підвищувати ефективність функціонування організації за різноманітними сферами (покращення параметрів рентабельності, ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності, оборотності, використання майнового стану, інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності тощо).

6. Принцип імпульсів розвитку. Розвиток, незалежно від його різновиду, масштабності, локалізації, функціональної спрямованості, реалізується під впливом певних рушійних сил (імпульсів, каталізаторів), які можуть фігурувати у формі різноманітних важелів та чинників.

7. Безперервність. Кожне підприємство від початку власного створення і до його ліквідації перебуває у стані безперервного розвитку, оскільки щодня змінюються його кількісно-якісні характеристики, відбувається трансформація станів, модифікується конфігурація взаємодії підсистем в межах організації та із зовнішнім середовищем. При цьому розвиток здійснюється як керовано, так і на засадах саморегульованості організації як системи.

8. Декомпозиційність. Цей принцип пов'язаний із розглядом підприємства як системи, яка складається із підсистем, елементів і компонентів, що між собою пов'язані та взаємодіють. Таким чином, забезпечення загального розвитку суб'єкта господарювання можливе за умови, що усі складові нижчого рівня роблять свій локальний внесок у забезпечення розвитку підприємства і розвиваються у визначеному напрямі.

9. Часова погодженість. Зважаючи на те, що розвиток підприємства є процесом, усі його стадії та етапи повинні бути визначені у часових проміжках, у розрізі логіки паралельно-послідовного виконання з урахуванням обраної та

обґрунтованої технологічної послідовності розвитку організації.

10. Об'єктність. Розвиток підприємства завжди націлений на перетворення у певних об'єктах, якими можуть бути ринки, товари, технології, підрозділи, функціональні повноваження, організаційна структура управління, підрозділи, види та напрями діяльності, бізнес-процеси, стратегічні господарські підрозділи тощо.

Варто зауважити, що кожен різновид розвитку суб'єкта господарювання потребує власного принципового забезпечення з урахуванням його характерних особливостей [2].

Висновки

Таким чином, за результатами дослідження визначено, що полівекторні перетворення на підприємствах повинні ґрунтуватись на певних обґрунтованих засадах – принципах, що дають змогу забезпечити належний рівень результативності розвитку. На підставі вивчення теорії та практики розвинуто систематизацію загальних принципів забезпечення полівекторного розвитку підприємств, до яких віднесено такі: цілеспрямованість, гнучкість, збалансованість, оптимальність, ефективність, безперервність, декомпозиційність, часова погодженість, об'єктність та імпульсів розвитку.

Запропоновані загальні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств дають змогу сформулювати підприємствам підвалини для планування, організування, контролювання, регулювання та реалізації якісного полівекторного розвитку, врахувати усі необхідні передумови для полівекторного розвитку; оцінити необхідність у пріоритетних важелях впливу для забезпечення очікуваних параметрів полівекторного розвитку; оцінити альтернативність та багатоваріантність сценаріїв полівекторного розвитку; сформулювати вектори розвитку за оптимістичного, песимістичного та усередненого варіантів розвитку підприємства; розуміти вихідні положення щодо забезпечення ефективного полівекторного розвитку.

Перспективи подальших розвідок за проблемою повинні полягати у визначенні умов ефективного застосування виокремлених загальних принципів забезпечення полівекторного розвитку.

Abstract

The article stipulates that the multi-vector conversion in enterprises should be based on some reasonable principles – principles. They make it possible to provide the appropriate level of performance. Emphasized the importance of isolating the priority of such principles among the entire list. The work developed systematization of the general principles of multi-vector software development enterprises, which include the following: commitment, flexibility, balance, optimal efficiency, continuity, time consistency and development. Concretized the semantic content of each of the examined principles. Also, the basic conditions for their successful application in an uncertain environment.

The general principles of multi-vector development companies allow businesses to form the foundation for planning, organizing, controlling, managing and implementing high-quality multi-vector development; take into account all the necessary conditions for the development of multi-vector; assess the need for priority leverage for the expected parameters of multi-vector; Multivariate evaluate alternative scenarios and multi-vector development; create vectors of the optimistic, pessimistic and average version of the company; understand the assumptions to ensure effective multi-vector development.

Prospects for further research on the problem must lie in determining the effective application of the examined general principles of multi-vector software development.

JEL Classification: M 14.

Список літератури:

1. Грабельська О.В. Принципи планування розвитку підприємства / О.В. Грабельська // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених [Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення] (м. Львів, 11-12 квітня 2014 р.) / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 136-138.
2. Дідик А.М. Принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств / Дідик // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2015. – №835. – С. 24-30.
3. Максимов Н.Н. Основные принципы и задачи инновационной деятельности организаций в современных условиях / Н.Н. Максимов // Молодой ученый. – 2013. – №10. – С. 344-347.
4. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: [монографія] / О.В. Раєвнева. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
5. Харченко В. Принципи формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства / В. Харченко // Схід. – 2014. – №4(130). – С. 66-71.

References:

1. Grabelska, O. (2014), Pryntsyry planuvannya rozvytku pidpryyemstva [Planning principles of the development of the enterprise]. Materialy mizhnarodnoi' naukovo-praktychnoi konferencii' molodyh vchenykh [Materials of International scientific-practical Internet-conference of young scientists]. Upravlinnja ekonomichnymy procesamy na makro- i mikrorivni: problemy ta perspektyvy vyrishennja [The management of economic processes at the macro- and micro-level: problems and prospects of solutions]. Lviv, Ukraine, 11-12.04.2014, pp. 136-138.
2. Didyk, A. (2015). Pryntsyry zabezpechennya polivektornoho rozvytku pidpryyemstv [Principles of providing of multi-vector development of enterprises]. Visnyk Nacionalnogo universytetu "Lvivska politehnika". Serija: "Menedzhment i pidpryjemnyctvo v Ukraini: etapy stanovlennja i problemy rozvytku", 835, pp. 24-30.

3. Maksimov, N. (2013). Osnovnyye printsipy i zadachi innovatsionnoy deyatel'nosti organizatsiy v sovremennykh usloviyakh [Basic principles and problems of innovative activity of the organizations in modern conditions]. *Molodyj vchenyj*, 10, pp. 344-347.
4. Rajevnjeva, O. (2006). Upravlinnja rozvytkom pidpryemstva: metodologija, mehanizmy, modeli [Managing development of an enterprise: methodology, mechanisms, models]. Inzhnek, Kharkiv, Ukraine.
5. Harchenko, V. (2014). Pryntsypy formuvannya systemy stratehichnoho upravlinnja rozvytkom promyslovoho pidpryemstva [Principles of formation of system of strategic development management of industrial enterprises], *Skhid*, 4 (130), pp. 66-71.

Надано до редакційної колегії 19.04.2016

Кузьмін Олег Євгенович / Oleg Ye. Kuzmin
oleh.y.kuzmin@lpnu.ua

Дідик Андрій Миколайович / Andrii M. Didyk
andrii.m.didyk@gmail.com

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Загальні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств [Електронний ресурс] / О. С. Кузьмін, А. М. Дідик // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 3 (25). – С. 6-13. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n3.html>